

Els parcs de la Serralada Litoral Central

Quique Rasche

Oficina Tècnica de Parcs Naturals
Diputació de Barcelona

Resum

La serralada litoral catalana, en la seva zona central, comprèn els Parcs de la Serralada de Marina, de la Serralada Litoral i del Montnegre i el Corredor. S'ha aconseguit que gairebé tota la carena de la formació muntanyosa catalana més propera al mar, entre Barcelona i Tordera, disposi d'instruments legals de preservació que han de permetre garantir la conservació d'aquest territori davant les perspectives de creixement demogràfic de la regió metropolitana.

Cal prestar una atenció especial al manteniment dels processos naturals, entre els quals també ha jugat sempre un paper clau l'activitat humana. D'altra banda, cal fer compatible la seva conservació amb la creixent demanda d'esbarjo.

Aquesta fórmula ha d'esdevenir l'eina que porti, en un futur proper, la Serralada Litoral Central cap a la seva consolidació com a infraestructura verda i element imprescindible que cal tenir en compte en la planificació territorial del país.

Paraules clau

Serralada Litoral, Serralada de Marina, el Montnegre i el Corredor, planificació territorial, conservació

Resumen

Los parques de la Serralada Litoral Central

La cordillera litoral catalana, en su zona central, comprende los parques de la Serralada de Marina, de la Serralada Litoral y del Montnegre i el Corredor. Se ha logrado que casi toda la formación montañosa catalana más cercana al mar, entre Barcelona y Tordera, disponga de instrumentos legales de preservación que deben permitir garantizar la conservación de este territorio frente a las perspectivas de crecimiento demográfico de la región metropolitana.

Hay que prestar una especial atención al mantenimiento de los procesos naturales, entre los cuales también ha desarrollado siempre un papel clave la actividad humana. Por otro lado, hay que hacer compatible su conservación con la creciente demanda recreativa.

Esta fórmula tiene que convertirse en la herramienta que lleve, en un futuro cercano, la Serralada Litoral Central hacia su consolidación como infraestructura verde, y elemento imprescindible a tener en cuenta en la planificación territorial del país.

Palabras clave

Serralada Litoral, Serralada de Marina, el Montnegre y el Corredor, planificación territorial, conservación

Summary

Parks of the Central Serralada Litoral

The Catalan coastal mountain range (Serralada Litoral), in its central region, takes in Serralada de Marina park, Serralada Litoral park and Montnegre i el Corredor park. Legal instruments governing preservation have been attained for almost the entire crest line of the Catalan mountain range nearest the sea, between Barcelona and Tordera, which should be conducive to guaranteeing the conservation of this area in view of the prospects for demographic growth in the metropolitan region.

Special attention should be afforded to the maintenance of natural processes, among which human activity has always played a key role. Furthermore, its conservation should be made compatible with growing recreational demands.

This initiative should become the tool that fosters the future consolidation of the Central Serralada Litoral as green infrastructure and an essential element to be borne in mind in Catalonia's regional planning.

Keywords

Serralada Litoral, Serralada de Marina, Montnegre i el Corredor, regional planning, conservation

Introducció

La situació geogràfica dels espais que formen la Xarxa de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona amb relació a la distribució de la densitat demogràfica a Catalunya fa que aquesta Xarxa de Parcs de la Diputació de Barcelona s'emmarqui dins la zona més poblada del territori, que es correspon aproximadament amb l'àmbit de la regió metropolitana de Barcelona. Això suposa un doble repte en la gestió d'aquests espais: cal que donin contingut a les necessitats de lleure i de gaudi del medi natural per part de tota aquesta massa poblacional, sense que aquest dret a l'ús públic excedeixi la capacitat d'absorció d'impacte que té cada espai. Aquest equilibri serà la font d'inspiració de les polítiques d'ús social compatible amb la conservació.

L'any 2004, la Diputació de Barcelona va dur a terme una reestructuració orgànica de l'Àrea d'Espais Naturals que va permetre, entre altres avantatges, organitzar territorialment els espais de la Xarxa de Parcs en tres zones geogràfiques, que es van denominar *Direccions Territorials*, amb l'objectiu d'optimitzar els recursos humans i materials i garantir una millor cohesió entre els criteris que orienten les polítiques de gestió dels diferents espais que integren les tres Direccions Territorials. En el cas concret de la Direcció Territorial anomenada *Oriental*, per trobar-se a llevant del centre de gravetat de la Xarxa, els parcs adscrits a aquesta unitat són, per ordre de proximitat a Barcelona: el Parc de la Serralada de Marina (abreviat SMA), el Parc de la Serralada Litoral (SLI) i el Parc del Montnegre i el Corredor (MCO). És important destacar el seu paper de corredor ecològic entre la franja costanera litoral i la depressió prelitoral, dos àmbits territorials altament artificialitzats.

Descripció i fórmules de gestió

L'abast territorial de cadascun dels espais és el següent: Parc de la Serralada de Marina, 2.086 ha; Parc de la Serralada Litoral, 4.046 ha i Parc del Montnegre i el Corredor, 15.010 ha.

Les figures legals que han fet possible la protecció d'aquests espais tenen procedències diferents: en el cas del Parc del Montnegre i el Corredor es va aprovar el Pla Especial de Protecció del Medi Físic i del Paisatge de les Serres del Montnegre i el Corredor l'any 1989. El Parc de la Serralada de Marina també va veure fonamentada la seva protecció en la legislació urbanística, gràcies al Pla

especial de protecció i millora del sector sud de la Serralada de Marina, aprovat el 2002. Pel que fa al Parc de la Serralada Litoral, la figura legal que l'empara rau en el Pla d'Espais d'Interès Natural, i la normativa és legalment vigent des de 2004, arran de l'aprovació definitiva del Pla especial de protecció del medi natural i del paisatge de la Conreria-Sant Mateu-Céllecs.

Pel que fa a règims de gestió, hi ha un espai de gestió directa, el Parc del Montnegre i el Corredor, mentre que els altres dos responen a fórmules consorciades entre els ajuntaments i la Diputació de Barcelona. També formen part del Consorci la Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, en el cas de Serralada de Marina, i els consells comarcals del Maresme i el Vallès Oriental, així com la Generalitat de Catalunya, en el cas del Parc de la Serralada Litoral.

En tots els casos, però, els municipis són el protagonista fonamental d'aquests projectes territorials, tant pel que fa a l'espai físic on se situen com pel que fa a la població local que hi viu o que en gaudeix. En el conjunt dels parcs de la Direcció Territorial Oriental, hi participen un total de 32 municipis, distribuïts de la manera següent:

Parc de la Serralada de Marina: Badalona, Montcada i Reixac, Sant Fost de Campsentelles, Santa Coloma de Gramenet i Tiana.

Parc de la Serralada Litoral: la Roca del Vallès, Vilanova del Vallès, Vallromanes, Santa Maria de Martorelles, Martorelles, Montornès del Vallès, Alella, Teià, Premià de Dalt, Vilassar de Dalt, Cabrils, Cabrera de Mar, Argentona i Tiana (en aquest darrer municipi, s'hi solapa l'àmbit dels dos espais protegits).

Parc del Montnegre i el Corredor: Arenys de Munt, Dosrius, Fogars de la Selva, Llinars del Vallès, Mataró, Palafolls, Pineda de Mar, Sant Cebrià de Vallalta, Sant Celoni, Sant Iscle de Vallalta, Tordera, Vallgorguina i Vilalba Sasserra.

Les diferents fórmules de gestió de cada espai, els diversos models de participació que s'hi donen i les peculiaritats pròpies de cada un suposen, sens dubte, un repte per a la coordinació d'aquest sector de la Xarxa de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona. Les polítiques de conservació, de foment del desenvolupament i d'adequació a la demanda d'ús social d'aquest conjunt d'espais, que volen aplicar-se d'acord amb les directrius que inspiren els actuals criteris de gestió del conjunt de la Xarxa de Parcs Naturals, han de garantir la permanència dels signes d'identitat propis de cada un.

Objectius, programes i activitats de gestió

Objectius generals per a la Xarxa de Parcs

El conjunt d'espais que formen la Xarxa de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona orienta la gestió d'aquests projectes territorials a l'entorn de cinc directrius:

1. Actuar al territori amb la participació, implicació i coresponsabilització del món local, d'acord amb el model en xarxa de la Diputació.
2. Millorar els models d'intervenció en la gestió dels espais lliures, amb la finalitat de ser més eficients en la promoció dels valors naturals en equilibri amb el desenvolupament socioeconòmic i des d'una perspectiva més integradora.
3. Projectar i divulgar en la societat el paper de la Xarxa de Parcs Naturals, afavorint els valors de respecte i protecció del medi natural perquè siguin cada vegada més assumits per la ciutadania.
4. Actuar en coordinació amb els ajuntaments i les associacions de propietaris per tal de recuperar les superfícies forestals cremades, pal·liar les pèrdues econòmiques que generen els incendis forestals, racionalitzar l'aprofitament dels boscos i reduir el combustible forestal.
5. Donar suport als ajuntaments en la gestió dels boscos de propietat municipal.

Objectius concrets per als espais de la Direcció Territorial Oriental

Els plans especials de cadascun dels tres espais que comprèn la Direcció Territorial Oriental defineixen normativament els objectius que pretén assolir cada pla:

Parc del Montnegre i el Corredor (Pla Especial de Protecció del Medi Físic i del Paisatge de les Serres del Montnegre i el Corredor)

Article 1. Naturalesa i objectius del Pla Especial

El present Pla Especial es desenvolupa en aplicació d'allò que es disposa a l'article 17 de la Llei del sòl de 9 d'abril de 1976, en relació amb l'article 76 del seu Reglament de planejament, i l'article 5 de la Llei

d'espais naturals de 6 de juny de 1985, i té com a objectiu l'establiment d'un règim de protecció, conservació i millora del medi físic i rural, i del paisatge de sectors de la Serralada Litoral Catalana en col·laboració amb els organismes competents, la propietat i els usuaris del territori.

S'entén per protecció, conservació i millora del medi físic i rural i del paisatge l'establiment de normes tendents a preservar la configuració geològica, la flora, la fauna i els ecosistemes que formen i tots aquells elements que testimonien l'actuació històrica de l'home sobre el territori, dins de la consideració d'aquest com un sistema complex de relacions entre l'home i el seu medi natural que cal protegir en la seva globalitat, compatibilitzant aquesta protecció amb el desenvolupament socioeconòmic i la millora de les condicions de vida de la població de l'àrea d'aplicació del present Pla Especial.

Així mateix, s'inclou dins d'aquelles finalitats l'ordenació de l'ús públic de lleure i el foment del coneixement i el respecte del medi físic i rural per la població urbana no resident en l'àmbit d'aplicació del present Pla Especial.

El Pla Especial pretén, com a figura urbanística supramunicipal, homogeneïtzar el tractament del territori substituint les normes de planejament especial vigents i complementar les determinacions dels plans generals i altres instruments urbanístics municipals existents en aquesta àrea quan aquests no continguin les previsions detallades oportunes que permetin adoptar les mesures de protecció, conservació i millora que són l'objectiu fonamental del present Pla Especial.

Parc de la Serralada de Marina (Pla Especial de Protecció i Millora del Sector Sud de la Serralada de Marina)

Article 2. Objecte del Pla

L'objecte d'aquest Pla és establir totes aquelles mesures que siguin necessàries per tal d'aconseguir:

- La preservació dels recursos naturals i de l'equilibri ecològic que cal conservar, pel paper físic, social i ambiental que tenen, per ells mateixos i en relació amb les ciutats de l'àrea metropolitana.
- El desenvolupament d'un parc que suporti una part important i qualitativament diferent de les activitats de lleure dels ciutadans de l'àrea metropolitana, i que reculli la tradicional utilització de la Serralada com a espai d'esbarjo.

En la memòria del Pla Especial es detallen aquests objectius, sintetitzats i estructurats d'acord amb les principals línies d'ordenació i gestió:

Objectius generals (●) i específics (–):

- Preservar i millorar el patrimoni natural i cultural:
 - Vigilància i gestió del planejament
 - Preservació i millora de les espècies, comunitats i hàbitats i, prioritàriament, aquelles d'especial interès
 - Conservació i restauració del patrimoni cultural
 - Prevenció d'incendis forestals
 - Reforestació, especialment dels terrenys més degradats i propers a la ciutat
 - Correcció i contenció d'activitats incompatibles
 - Ordenació de l'ús públic de la muntanya
- Fomentar les activitats econòmiques compatibles:
 - Foment de l'ordenació i la gestió racional dels terrenys forestals amb criteris bàsicament protectors i socials
 - Foment i ordenació dels usos agraris
 - Suport i ordenació de les activitats econòmiques compatibles
- Fomentar i ordenar l'ús social de la muntanya:
 - Xarxa viària bàsica
 - Xarxa bàsica d'equipaments
 - Infraestructures i serveis generals del parc
- Fomentar el coneixement de la muntanya i l'educació ambiental:
 - Disseny i execució del Pla de Seguiment Ecològic de la Serralada de Marina
 - Xarxa bàsica d'equipaments
 - Potenciació de programes d'educació ambiental vinculats amb aquest espai
 - Potenciació de programes de recerca vinculats amb aquest espai
- Millora de les zones de contacte entre la muntanya i la ciutat:
 - Disseny i execució de programes específics de reforestació
 - Xarxa bàsica d'equipaments
 - Recomanació de criteris paisatgístics que cal desenvolupar en sòls urbans i urbanitzables limítrofs o envoltats pel Pla Especial
- Homogeneïtzació del planejament des d'una perspectiva supramunicipal:
 - Adequació i desenvolupament del projecte de l'Anella Verda, garantint l'articulació del Parc de la Serralada de Marina amb el sistema d'espais lliures metropolitans
- Establiment de directrius per al desenvolupament de projectes públics del PGM (Pla General Metropolità):
 - Criteris bàsics per al desenvolupament dels parcs urbans i equipaments metropolitans previstos pel PGM i ubicats dins l'àmbit del Pla Especial

- Criteris bàsics per al desenvolupament del sistema viari bàsic del PGM compatible amb el Pla Especial
- Proposta de modificacions de qualificacions urbanístiques, d'acord amb els criteris del Pla Especial, i del sistema viari bàsic del PGM incompatible amb el Pla Especial.

Parc de la Serralada Litoral (Pla Especial de protecció del Medi Natural i del Paisatge de la Conreria-Sant Mateu-Céllecs)

Article 1. Objecte del Pla Especial

L'objecte del Pla Especial de Protecció del Medi Natural i del Paisatge de la Conreria-Sant Mateu-Céllecs és la delimitació definitiva d'aquest espai inclòs en el Pla d'espais d'interès natural, així com l'establiment de totes aquelles altres determinacions necessàries per a l'adequada protecció del seu medi natural i del seu paisatge, d'acord amb els objectius formulats per aquest Pla Especial.

Per la seva banda, el Decret 328/1992, de 14 de desembre, pel qual s'aprova el Pla d'espais d'interès natural, disposa en l'article 1 que el present Pla d'espais d'interès natural té com a objecte, d'acord amb el que estableix l'article 15 de la Llei 12/1985, de 13 de juny, d'espais naturals, la delimitació i l'establiment de les determinacions necessàries per a la protecció bàsica dels espais naturals la conservació dels quals es considera necessària d'assegurar, d'acord amb els valors científics, ecològics, paisatgístics, culturals, socials, didàctics i recreatius que posseeixen.

De manera similar al cas de la Serralada de Marina, la Memòria d'ordenació del Pla Especial de la Serralada Litoral estableix els objectius del pla en funció de les determinacions de la Llei 12/1985, d'espais naturals, del mateix Pla d'espais d'interès natural i de la diagnosi formulada als annexos informatius.

En aquest cas, també els classifica en objectius generals (●) i objectius específics (–):

Objectius generals:

- Protegir la gea, la diversitat biològica, el paisatge i els processos ecològics essencials, tot garantint la conservació dels sistemes naturals.
- Establir un marc d'articulació per a totes les administracions públiques que exerceixen les seves competències en relació amb aquest espai per tal que la seva actuació sigui congruent amb l'objectiu anterior.

Objectius específics:

- Delimitar definitivament l'espai del PEIN la Conreria-Sant Mateu-Céllecs, d'acord amb l'article 8 de les normes del PEIN.

- Protegir els elements d'interès geològic i, particularment, les geomorfologies característiques del paisatge granític.
- Adoptar mesures per tal d'evitar l'erosió i la degradació dels sòls.
- Adoptar mesures de caràcter general per a la protecció de les comunitats naturals i de les espècies de flora i fauna d'interès rellevant en l'àmbit del pla.
- Evitar o minimitzar la fragmentació dels hàbitats en el conjunt de l'espai i, particularment, en aquelles àrees que mantenen una major integritat i naturalitat.
- Protegir de forma especial els ambients amb presència de comunitats naturals d'especial interès, com són les comunitats de ribera i els alzinars.
- Potenciar les comunitats vegetals autòctones pròpies de l'espai en aquelles zones que han patit afectacions recents o que han estat substituïdes per comunitats o espècies no pròpies de la zona.
- Establir directrius de prevenció dels incendis forestals i de restauració de les àrees afectades per incendis.
- Ordenar l'ús públic i les activitats de lleure que es desenvolupen a l'espai, per tal que siguin compatibles amb la conservació global de l'espai natural.
- Establir directrius per a l'aprofitament dels recursos naturals, que faci compatible la conservació dels sistemes naturals amb els aprofitaments tradicionals.
- Establir directrius en relació amb l'activitat socioeconòmica, per tal que pugui desenvolupar-se de manera sostenible.
- Establir un marc de referència perquè les infraestructures i els serveis destinats a la població local puguin desenvolupar-se de manera compatible amb la conservació global de l'espai natural, i puguin repercutir positivament en la millora de la qualitat de vida.
- Protegir el patrimoni arqueològic, històric, arquitectònic i cultural de l'espai.
- Aplicar un règim fiscal que afavoreixi la conservació de les finques forestals i, particularment, aquelles amb comunitats naturals en més bon estat de conservació.
- Assignar determinades competències i instruments de gestió, com és ara l'informe preceptiu previ a l'atorgament de les autoritzacions necessàries per a l'execució de les activitats, al Consorci Parc de la Serralada Litoral, i pel que fa al terme municipal de Badalona, al Consorci Parc de la Serralada de Marina.

Programes d'actuació

A partir dels objectius de les normatives corresponents, es pot fer una síntesi en tres grans programes que permet recollir conceptualment els objec-

tius que consten en els documents legals de planificació i gestió per al conjunt d'espais adscrits a la Direcció Territorial Oriental:

Conservació i tractament físic del territori

Faria referència a totes aquelles actuacions encaminades a vetllar pel compliment del planejament vigent al territori, a la redacció i execució de plans de prevenció d'incendis, a les mesures per a la conservació d'indrets d'especial interès, al manteniment del patrimoni públic i al seguiment de l'estat dels sistemes naturals.

Foment del desenvolupament i de la participació

Comprendria el conjunt d'activitats orientades a fomentar la participació de la societat en l'execució dels plans, mitjançant el concurs dels Òrgans de Gestió i l'establiment de convenis de col·laboració. També agruparia les actuacions relacionades amb el desenvolupament socioeconòmic i la millora de les condicions de vida de la població, mitjançant l'establiment de línies d'ajut tècnic i econòmic, i amb la creació d'infraestructures i prestació de serveis generals.

Ús social i educació ambiental

Recolliria les actuacions relatives a la creació i el manteniment de la xarxa d'equipaments públics definides pels plans especials i les tasques directament vinculades amb l'ús social, com ara els plans d'informació i les tasques de difusió i publicacions. Aquest epígraf comprendria també un conjunt de propostes destinat a fomentar el coneixement i el respecte envers el medi. Inclouria actuacions destinades a potenciar el funcionament i la qualitat dels equipaments privats d'educació ambiental, així com programes destinats als escolars i al públic en general.

Activitats de gestió

Amb vista a facilitar l'orientació de les accions anuals que cal dur a terme a cada parc, s'ha subdividit cadascun dels programes esmentats en

unes activitats bàsiques, que s'han identificat segons les denominacions següents:

1. Conservació i tractament físic del territori

1.1. Activitats de conservació, prevenció i restauració

1.2. Activitats de gestió del patrimoni públic

2. Foment del desenvolupament i la participació

2.1. Consells, comissions i convenis

2.2. Polítiques de foment: agrícola, forestal, de serveis i cultural

2.3. Infraestructures i serveis generals

3. Ús social i educació ambiental

3.1. Creació i manteniment d'equipaments

3.2. Activitats d'ús social, educació ambiental i publicacions

Conclusions

Els importants valors naturals, històrics i culturals que reuneixen els parcs de la Serralada Lito-

ral Central fan d'aquestes contrades llocs on cal prestar una atenció especial al manteniment dels processos naturals, entre els quals també ha jugat sempre un paper clau l'activitat humana. D'altra banda, cal fer compatible la seva conservació amb la creixent demanda d'esbarjo, tan pròpia d'una zona que aglutina gairebé el setanta per cent de la població de Catalunya, i on les infraestructures de comunicació actuals i futures afavoreixen una mobilitat que apropa encara més aquests espais a les destinacions de lleure.

Aquesta fórmula, integradora alhora que respectuosa amb les singularitats, ha d'esdevenir l'eina que, en un futur proper, porti la Serralada Litoral Central cap a la seva consolidació com a infraestructura verda contínua, fent que esdevingui un element imprescindible que cal tenir en compte en la planificació territorial del país i, en concret, d'una de les parts més fràgils de la futura vegueria de Barcelona.